DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2026.

—

Znanstveno-književni skup s međunarodnim sudjelovanjem
RAT, MIR I ROD
Zagreb, 27. – 28. studenoga 2026.

Centar za ženske studije u Zagrebu u suradnji s Odsjekom za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Odjelom za komunikologiju, medije i novinarstvo Sveučilišta Sjever organizira znanstveno-književni skup s međunarodnim sudjelovanjem pod nazivom „Rat, mir i rod", koji se održava u sklopu Dana Marije Jurić Zagorke 27. i 28. studenoga 2026. u prostorijama Centra za ženske studije/Memorijalnog stana Marije Jurić Zagorke, na Dolcu 8 u Zagrebu.

Živeći u turbulentnim vremenima (Austro-Ugarska, Kraljevina SHS, Jugoslavija, mijene u državnim strukturama, ratovi, cenzure), Marija Jurić Zagorka nije samo reagirala na nasilje, već je u svojim književnim djelima i novinarskom radu ustrajno promicala vrijednosti slobode, pravde, poštenja i empatije, prikazujući žrtve, ali i sposobnost otpora i solidarnosti. U časopisu *Hrvatica* 1939. godine poziva čitateljice da za rubriku „Neznana junakinja hrvatskog naroda" navedu primjere ili ispričaju priče o ženama, majkama i sestrama koje su iskusile patnju, progone ili druge teškoće, tako ističući ulogu običnih žena u povijesti i njihove doprinose koji obično ostaju neprepoznati. To nije samo metafora – Zagorka konkretno daje glas ženama čija su djela ostala u sjeni javne povijesti, velikim dijelom iscrpljene ratovanjima. Time stvara prostor za artikulaciju ženskoga subjektiviteta, uključujući i afirmaciju „običnih", marginaliziranih žena. U romanima su Zagorkine junakinje često one koje ne prihvaćaju pasivnost, traže promjene i podižu svoj glas protiv nepravdi. Njezine novinarske intervencije pozivaju na etičnost u politici i odgovornost prema građanima, što su aspekti u kojima se rod i mir povezuju i u njezinu književnom radu.

Centar za ženske studije (CŽS) osnovan je početkom 1995. godine u Zagrebu u vrlo specifičnom društveno-političkom kontekstu: u Hrvatskoj je još trajao Domovinski rat, a društvo je bilo obilježeno ratnim traumama, izbjeglištvom, gubicima i militarizacijom javnog života. Upravo u tim okolnostima skupina intelektualki, umjetnica, feministkinja i aktivistkinja osnovala je CŽS kao prostor za kritičko promišljanje uloge žena u ratu, mira kao vrijednosti i feminizma kao političke prakse. Nažalost, rat i ratovima proizvedene krize i stradanja opet su (ili još uvijek) naša aktualna stvarnost. Zato pokušavamo stvarati transnacionalni prostor solidarnosti i učenja na mjestima dodira mirovnih i rodnih studija s ciljem raspravljanja o konceptima pravde, brige i transformacije društva.

U dobu obilježenom ratovima, klimatskom krizom, prisilnim migracijama i urušavanjem demokratskih institucija nužno je propitivati kako globalna zbivanja pogađaju one koje ostaju nevidljive, koje skrbe, koje gube dom, koje se bore za dostojanstvo, tijelo i istinu. Europska unija ulaže rekordne iznose u vojne kapacitete, a u Hrvatskoj se ponovno uvodi obvezni vojni rok te tako rodna dimenzija rata i mira dobiva novu važnost. Militarizacija društva, ratna zbivanja i šire geopolitičke napetosti oblikuju svakodnevni život, javne politike i razumijevanje sigurnosti.

Skup stoga poziva na kritičko i interdisciplinarno preispitivanje rodnih pretpostavki i posljedica vojnih i sigurnosnih politika te obveznog vojnog roka, na istraživanje feminističkih i dekolonijalnih teorija mira, nenasilja i sigurnosti, kao i na poticanje dijaloga među akademskom zajednicom, organizacijama civilnog društva i kreatorima politika o rodno osjetljivim pristupima miru te poticanje razvoja inkluzivnih, pravednih i mirotvornih politika koje uvažavaju razlike i marginalizirane glasove.

Feministički odgovor traži reakciju na isključenost ženskih perspektiva iz javnih rasprava o ratu te osvještavanje iskustva žena u ratu – od izbjeglištva, seksualnog nasilja i ratne propagande do sudjelovanja u mirovnim inicijativama. Također tražimo mogućnosti promicanja mirovnih vrijednosti, kritike nacionalizma i militarizma te zagovor dijaloga i nenasilnog rješavanja sukoba.

Problematiziranje (patrijarhalnih) narativa rata svakako je iznimno izazovan zadatak. Uz kritiku dominantnih predodžbi herojstva i žrtvovanja, koje često reproduciraju rodne stereotipe, treba razmotriti kako činjenje rata reproducira činjenje onakvog roda kakav je u svojoj binarnoj regulaciji proizveden i militarizmom i drugim biopolitičkim zaposjedanjima prava na upravljanje vrijednošću golih života.

DANI MARIJE JURIĆ ZAGORKE 2026.
Književno-znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem
RAT, MIR I ROD
Zagreb, 27. – 28. studenoga 2026.

PROGRAM

PETAK • 27. 11. 2026.
Centar za ženske studije/Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, Dolac 8, Zagreb

9.30 – 9.40 **Otvorenje skupa**
9.40 – 10.30 **Moderira: Anita Dremel**
Biljana Kašić: *Feministička politika mira? Skica za razmišljanje*
Suzana Marjanić i Nikolina Butorac: *Ekoaktivističke priče/životi žena iz različitih dijelova svijeta: klimatska pravda*
Ana Perić: *Tijelo kao bojno polje, jezik kao arhiv – transgeneracijska trauma u romanu „Oltre Babilonia" Igiabe Scego*
10.30 – 11.00 **Diskusija**

11.00 – 11.30 **Pauza**

11.30 – 12.30 **Moderira: Maša Grdešić**
Diana Todorova: *Spremna za koji dom? Feministička pisanje novina Arkzin (1991. – 1998.) i njegovo čitanje danas*
Merima Omeragić: *Popravni ispit: ženski glasovi u službi istorijskog „NE" ratovima. Primjer postjugoslavenskog antiratnog angažmana umjetnica i intelektualki*
Erika Franz: *Nacionalizam, patrijarhat i uloga spisateljice*
Bruno Dronjić: *Rod u ratu i miru metafikcije Dubravke Ugrešić*
12.30 – 13.00 **Diskusija**

13.00 – 15.00 **Pauza za ručak**

15.00 – 15.45 Moderira: Anita Dremel
Edisa Gazetić i Naida Mujkić: *Izbrisane žene: Jeanne*

Merkus – zaboravljena balkanska ratnica
Aldina Kukuruz: *Između ja i ona: ratno silovanje, depersonalizacija i fragmenti brige u romanu „*Škriptaji *kože" Amile Kahrović Posavljak*
Sanja Kovačević: *Ušutkane „proročice" u doba predrata: Kasandra, Christa Wolf i „hladni (pred)rat" koji traje*
15.45 – 16.15 **Diskusija**

SUBOTA • 28. 11. 2026.
Centar za ženske studije/Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, Dolac 8, Zagreb

10.00 – 11.05 **Moderira: Suzana Coha**
Biljana Oklopčić: *Žanrovske konvencije znanstvene fantastike i konstrukcija roda, rata i mira u Zagorkinom „Crvenom oceanu"*
Lucija Saulić: *Tri žene u tri rata (usporedna analiza odabranih romana Georgette Heyer i Marije Jurić Zagorke)*
Iva Milovan Delić: *Civili i rat: Samoubojstva i ubojstva žena u Prvom svjetskom ratu u Puli*
Aneta Barišić i Ana Šeparović: *Rod i rat u ranom opusu Anke Krizmanić: Dresden 1913. – 1917.*
11.05 – 11.35 **Diskusija**

11.35 – 12.05 **Pauza**

12.05 – 13.15 Moderira: Sandra Prlenda
Ivan Batoš: *Rat, kazna i migracija u biografiji Melite Lorković*
Mirna Sindičić Sabljo: *Ženski memoari o El Shattu. Afektivni obrat u sjećanju na ratno izbjeglištvo*
Ana Buljan: *Povijest jakih žena: rod i nacija u romanu „Unterstadt" Ivane Šojat*
Tihana Anić i Danijela Vulić: *Between Traumatic Memory and Gender Expectations: Identity and Recovery in Sara Nović's Girl at War*
13.15 – 13.45 **Diskusija**

13.45 – 14.35 **Pauza za ručak**

14.35 – 15.40 Moderira: Lidija Dujić
Marin Hižar: *Politika drugim sredstvima: Gamergate i problematika kulturnih ratova 21. stoljeća*

Franko Burolo: *Statement: otrovne cure protiv rata, kapitala i patrijarhata*
Mia Platužić: *Umjetnost i otpor: Arpillera pokret u Čileu*
Suzana Coha i Marta Gluhak: *Rat i mir u romanu „Zastave" Miroslava Krleže*

15.40 – 16.10 **Diskusija**

Kraj programa

Programski odbor skupa:
dr. sc. Lidija Dujić, dr. sc. Anita Dremel, dr. sc. Maša Grdešić, dr. sc. Suzana Coha, Sandra Prlenda, Ana Zbiljski

SAŽECI

PETAK · 27. 11. 2026.
Centar za ženske studije/Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, Dolac 8, Zagreb

BILJANA KAŠIĆ
Feministička politika mira? Skica za razmišljanje

Svaki kritički pristup artikulaciji feminističke politike mira od feministkinja zahtijeva zasijek u probleme koji ontološka pitanja vezana za osobitost ženske, odnosno rodne subjektnosti u kontekstu ratn(-ičk)og nasilja nužno promišlja u poveznici s pitanjima „ne-etike rata" (Maldonado-Torres, 2008; Zherebkina, 2022) i odnosa spram moći globalnih aktera i učinaka njihovih razornih, opresivnih i genocidnih operacija. U fokusu promišljanja je nekoliko pitanja koja razloge roda i rodne razlikovnosti motre kroz leće eskalirajuće militarističke hegemonije, dehumanizacije i afektivne nekropolitike, otvarajući istodobno prostor za drukčije uvide. Prvo pitanje ključno za feminističku politiku mira tiče se pozicioniranja spram aktualne (re)militarizacije i njezinog maskulino-kolonijalno-kapitalističkog sidrišta (Eisen, 2026); drugo tematizira politiku nenasilja u sponi s društvenim imaginarijem mira (Deutsch, 2011; Butler, 2020; Raffai, 2025); a treće nanovo osvještava koncept transnacionalne feminističke solidarnosti (Mohanty, 2003; Waller i Rycenga, 2000; Hemmings, 2012). Izlaganje će isto tako pokušati razgrnuti paradokse feminističke „posustalosti" i prepreke snažnoj političkoj artikulaciji i angažmanu danas.

NIKOLINA BUTORAC I SUZANA MARJANIĆ
Ekoaktivističke priče/životi žena iz različitih dijelova svijeta: klimatska pravda

Nikolina Butorac istaknuta je suvremena umjetnica čiji je rad usmjeren prema biofilnoj, društveno-angažiranoj i klimatski osviještenoj umjetničkoj praksi. Njezino djelovanje može se svrstati unutar umjetničkog pravca *Earth arta*, unutar kojega kritički propituje naš odnos prema prirodi, s posebnim naglaskom na teme nestanka vrsta, klimatskih promjena, očuvanja ekosustava te fenomena antropocena i kapitalocena. U svojem se radu služi alatima društveno angažirane umjetnosti te u

participativnim procesima s različitim skupinama (starijom populacijom, adolescentima, osobama u pokretu i ljudima drukčijega kulturnog zaleđa) istražuje i promišlja ekološka i socijalna pitanja. Aktivnim uključivanjem drugih istražuje granice između individualnog i kolektivnog, fizičkog i efemernog, mobilnog i fiksnog. Izložba *Gosti u grlu* Nikoline Butorac predstavlja interdisciplinarni umjetnički projekt koji kombinira elemente rada sa zemljom, ekopoeziju i dokumentaristički pristup o radu ekoaktivistica. Naime, kroz ovaj umjetnički projekt umjetnica tematizira ekoaktivističke priče/živote žena iz različitih dijelova svijeta koje su svojim djelovanjem – bilo kroz aktivizam ili svakodnevni način života – doprinosile zaštiti Zemlje od sustavne eksploatacije i negativnih učinaka kapitalističkog sustava. Poseban naglasak stavljen je na njihovu ulogu u osnaživanju lokalnih zajednica, očuvanju kulturnih, povijesnih i tradicijskih vrijednosti te zaštiti bioraznolikosti. Polazeći od spoznaje da tlo nije tek resurs ili pasivna podloga već kompleksan ekosustav o kojem ovise svi oblici života, ove su aktivistice istovremeno zagovarale ljudska prava i prava prirode, često uz visoku osobnu cijenu – uz ulog života. U tom kontekstu, izložba ne djeluje samo kao umjetnički iskaz već i kao prostor društvene refleksije i političkog angažmana. U zajedničkom izlaganju Nikolina Butorac autotematski i Suzana Marjanić zelenim čitanjem predstavit će izbor iz ekoumjetnosti lokalne scene s naglaskom na radovima spomenute umjetnice.

ANA PERIĆ

Tijelo kao bojno polje, jezik kao arhiv – transgeneracijska trauma u romanu „Oltre Babilonia" Igiabe Scego

Ispričan iz perspektive petero pripovjedača (dvije majke, oca i dvije kćeri) i smješten u procjep između kolonijalne i postkolonijalne Somalije, argentinske vojne diktature i suvremene Italije, polifoni roman *Oltre Babilonia* Igiabe Scego, talijanske autorice somalskih korijena, istražuje kako se transgeneracijska trauma rata i migracije odražava na osobne pripovijesti te kako se upisuje u jezik likova čija se obiteljska povijest isprepleće. Mar i Zuhra se ne poznaju, ali dijele oca iz Somalije koji ih je napustio, kao što je i njega napustio njegov otac, koji je zajedno s njegovom majkom bio žrtva seksualnog ratnog nasilja. Kao što objašnjava Rita Laura Segato, u ratu je žensko ili feminizirano tijelo bojno polje koje se preotima kao teritorij. Iako Zuhra nije sama proživjela to nasilje, posljedice se ucrtavaju u njezin jezik. Prvi jezik joj je talijanski, jezik kolonizatora, no njezin je jezični izričaj miješan i fragmentiran, kontaminiran višeglasjem, prebacivanjem kodova, plurilingvizmom i izravnom uporabom stranih riječi. U njezinom jezičnom izričaju skladište se plodovi traume i migracije, i kulminira napetost između kultura kojima pripada, a rezultat je hibridan identitet i složen odnos prema materinskom

i talijanskom jeziku. Slabljenjem materinskog jezika kod kćeri odumire i obiteljska povijest koju roditelji pokušavaju sačuvati snimajući kazete kao alternativnu vrstu usmenog svjedočanstva koje će prenijeti kćerima, a u isto vrijeme na taj način procesuiraju traumu rata u Somaliji i njihovog odlaska. Njihovo prepričavanje događaja teorijski se nadovezuje na tvrdnju Cathy Caruth da žrtve traume moraju ispričati svoju priču kako bi preživjele. Jezik je, istovremeno, mjesto u kojem se trauma pohranjuje i odakle se prenosi, ali i sredstvo dekolonijalnog otpora, s potencijalom podrivanja dominantnih povijesnih narativa.

DIANA TODOROVA

Spremna za koji dom? Feministička pisanja novina Arkzin (1991. – 1998.) i njegovo čitanje danas

Cilj izlaganja je analizirati sadržaj novina *Arkzin* kroz jedan od mogućih ključeva koji nudi bogati tematski sadržaj tih novina – feministički. Žene na stranicama *Arkzina* su graditeljice mira, organizatorice prosvjeda, skupova i peticija, voditeljice novonastalih feminističkih organizacija, žrtve obiteljskog i seksualnog nasilja, žrtve rata, izbjeglice, autorice, umjetnice i lezbijke, čije mjesto u ženskom sjećanju na rat ovo izlaganje promišlja 30 godina nakon kraja rata. *Arkzin* je pokrenut 1991. kao fanzin Antiratne kampanje Hrvatske (ARK), no uskoro se pretvorio u alternativni dvotjednik u kojem je sve do 1998. bilo prostora za oštru kritiku nacionalizma, militarizma i patrijarhata kroz tekstove vezane za ratne zločine, slobodu medija, ženska i LGBT prava i alternativnu kulturu. Sama ARK pokrenuta je 1991. i pružala je podršku prigovaračima savjesti koji su odbili nositi oružje te aktivno pružala otpor kršenju ljudskih prava. ARK je surađivala s istomišljenicima s „druge strane" te pružala potporu novonastalim građanskim organizacijama, među kojima su i Zagrebački ženski lobby, CŽŽR, CŽS, CESI. Stoga ne čudi da na stranicama *Arkzina* autorice i glavna urednica zauzimaju prostor koji problematizira rodnu dimenziju rata i mira kroz tekstove koji kritički promišljaju uloge žena u ratu, no i u antiratnim inicijativama, u feminističkom samoorganiziranju te u političkom životu novonastale države. Kao jedan od malo neovisnih medija u to vrijeme, *Arkzin* pruža feministički odgovor na isključenost ženskih perspektiva iz javnih rasprava o ratu, no njegove stranice nisu lišene patrijarhalnih narativa. Dapače, prikazuju polemiku kao u redakciji, tako i u javnosti. Uz teorijski okvir feminističkog pristupa ratu, miru i nenasilju, analizu sadržaja novina i arhivskog gradiva *Arkzina* i ARK-a te intervjue s autoricama i autorima novina, izlaganje cilja pružiti uvid u neistraženo nasljeđe *Arkzina* i predstaviti ga kao relevantan izvor za istraživanje povijesti ženskog samoorganiziranja za vrijeme rata.

MERIMA OMERAGIĆ

Popravni ispit: ženski glasovi u službi istorijskog „ne" ratovima
Primjer postjugoslavenskog antiratnog angažmana umjetnica i intelektualki

O *etičkom angažmanu* kao urgentnoj reakciji na ratne sukobe i eskalirano nasilje u aktuelnom, pa i kroz povijesne časove treba govoriti kroz koordinate globalno ugroženih humanističkih nauka, a pogotovo kroz *optike* umjetnosti. Kako svjedočimo najvećem broju ratnih stradanja nakon Drugog svjetskog rata, posljedičnom geopolitičkom iscrtavanju krvavih granica, brutalnoj privatizaciji i gomilanju resursa, devastiranju odgovornosti i humanitarnog prava, banalnosti i razmjerama zla, normalizaciji uništenja života, „live" prenosu zločina na društvenim mrežama i poluspješnoj transformaciji vizualnog prikaza stradanja u empatiju, kodiranju narativa na relaciji humanitarci – negativci uz isključivanje žrtava – i neuspješnoj lekciji „nikad više" – s pravom se otvara pitanje koliko umjetnost može raditi/postići na planu podizanja opšte svijesti o štetnosti ratova. Premda su ratovi kroz 20. vijek i u lokalnim kontekstima imali umjetničke obrade, posebno kroz antifašističke/socrealističke narative, fokus predavanja će biti na podizanju glasa protiv ratova 90-ih godina 20. vijeka i raspada Jugoslavije. Spontano reagujući na užase koji su oblikovali i njihova privatna iskustva, širom bivše domovine, te uprkos novim granicama – umjetnice i intelektualke su izrekle istorijsko „ne" ratovima. Nimalo slučajno, Dubravka Ugrešić je zapisala da nakon ratova žene pospremaju, a Wisława Szymborska sjećanje na nemile događaje smješta u ruke ženskog subjekta pjesme koja simbolično pospremа s metlom. Pod okriljem subjektivizacije, odnosno artikulacije glasova žena u cilju otpora mračnim ideologijama oformio se fenomen *postjugoslavenskog antiratnog ženskog pisanja*. U ovom radu će se predstaviti istoimeno polje sa svojim karakteristikama i temama, moguća skica žanrova i medija, kao i autorke iz ovog kruga.

ERIKA FRANZ

Nacionalizam, patrijarhat i uloga spisateljice

Ovo izlaganje usmjerit će se na tretman spisateljica u razdoblju 90-ih godina prošlog stoljeća odnosno tijekom raspada Jugoslavije, s naglaskom na život i rad Dubravke Ugrešić. Jačanje nacionalističkih vjerovanja nosi sa sobom i nazadovanje u rodnoj ravnopravnosti upravo u svojoj isključivosti i rigidnosti koja je potrebna za uspostavu nacije-države. To su uočile i tome se protivile brojne spisateljice koje su svojim stvaralaštvom ostavile neizbrisiv trag u hrvatskoj, (post)jugoslavenskoj, egzilantskoj i feminističkoj književnosti. Osvrnut ću se na mehanizme kojima se žene tijekom rata i (na neke načine još intenzivnije) nakon rata pretvara u pasivne sudionice novonastajuće društvene i političke stvarnosti,

koristeći primjer dvostruko subverzivne figure spisateljice čije je samo postojanje opasno za temelje nacionalnog projekta (žena koja piše, osoba koja se ideološki suprotstavlja javno vidljivoj „većini"). Komentirat ću i specifičnosti pozicije Dubravke Ugrešić i nekolicine drugih spisateljica poput Rade Iveković, koje su uglavnom propustile primijetiti privilegirane dijelove svog identiteta i iskustva, a što naravno ne umanjuje njihov doprinos razvoju feminističke misli i umjetnosti na ovim prostorima.

BRUNO DRONJIĆ
Rod u ratu i miru metafikcije Dubravke Ugrešić

Opus transnacionalne književnice Dubravke Ugrešić jedan je od najsmjelijih književnih opusa koji zorno ukazuje na ratove kao logički posljedak sveze patrijarhata, nacionalizma i kapitalizma i svakog ponaosob. Autorica posredstvom teme ratova 90-ih na prostoru Zapadnog Balkana, ali ne samo njih, te postmodernističkom tehnikom, ukazuje na primjere uvezanosti koncepta roda s dinamikom opreke rat – mir. Pregledom opusa od njezinih ranih postmodernističkih tekstova iz 70-ih i 80-ih godina preko kasnijih romana i eseja, tematski određenih uvelike događajima ratova 90-ih na Zapadnom Balkanu i iskustvom egzila, uviđa se konstanta kritike patrijarhata kao jednog od ključnih uzroka ratnih sukoba, bilo da je riječ o temi rata kao uzgrednoj temi teksta ili, kao u *Ministarstvu Boli*, prijelomnoj temi romana. Ugrešićkinoj kritici pritom ne izostaje perspektiva alternative. Ugrešić u transgeneracijskom feminističkom narativu, koji naznačuje u svome posljednjem romanu *Lisica*, pronalazi alternativne perspektive koje za svoj posljedak imaju prakse nenasilja i mira. Žanr metafikcije pritom pridonosi protočnosti motrenja teme motiva rata, mira i roda iz raznih diskursa, od filozofskog do razgovornog kroz književni rakurs.

EDISA GAZETIĆ I NAIDA MUJKIĆ
Izbrisane žene: Jeanne Merkus – zaboravljena balkanska ratnica

Na južnoslavenskom prostoru ženski subjekt je često objekt ili medij preko kojeg se prelamaju važni historijski događaji, a žene u tom smislu najčešće zauzimaju poziciju objekta, pa su žene najčešće žrtve u ratnim okolnostima, bilo kao prognanice, žrtve seksualnog nasilja ili su angažirane kao njegovateljice tokom rata. No, književni diskurs nam pokazuje i drugu stranu rata kada je riječ o ženskom prisustvu u muškoj igri moći, pa se u usmenoj književnosti pojavljuju djevojke ratnice koje oblače muška odijela i sudjeluju ravnopravno s muškarcima u sukobima, posebno tokom osmanske vlasti na ovim prostorima. Također se pojavljuju žene ratnice i u nekim važnim djelima za naše kulture, poput Gundulićeva *Osmana*, ali možda najinteresantniju pojavu u ratnim sukobima, ustan-

cima na južnoslavenskom prostoru predstavlja Jeanne Merkus. Porijeklom Holanđanka, rođena na otoku Javi u vrijeme kolonijalne ekspanzije zapadnoevropskih zemalja, Jeanne Merkus se u jednom trenutku našla i na našem prostoru u vrijeme Hercegovačkog ustanka 1875. godine. Aktivno je učestvovala u borbama, nabavljala oružje za ustanike, potpomagala borbu za oslobođenje Južnih Slavena od Osmanskog carstva, a poslije borbi njegovala ranjenike i pomagala bolnicama. Revolucionarka, nazivana ponekad i Balkanskom Ivanom Orleankom, skončala je život u Utrehtu, bez ikakvih govora i ispraćaja koji krase ratnike, ali ne i ratnice. Njena smrt se savršeno utopila u patrijarhalni diskurs o ženama u općem smislu, bilo da su njegovateljice, ratnice ili žrtve ratova, umiru same daleko od zahvalnosti i lovorika, za razliku od muškaraca koji implicitno imaju sve zasluge, bilo da je riječ o ratu ili nekim drugim situacijama. Posthumno muškarcima slijede imena ulica, ženama potpuni zaborav. O njenom životu nedavno je Antonije Nino Žalica objavio roman i time učinio jedan korak da Jeanne Merkus ne ostane zauvijek u tami naše historije. No, opet zanimljivo je da ovu historijski gotovo izbrisanu žensku figuru u književni prostor vraća muški autor. Time roman Antonija Nina Žalice otvara i pitanje književnog pamćenja, dakle može li pisac, ulazeći u prostor ženskog ratnog iskustva, istovremeno osvijestiti mehanizme kojima su žene iz tog iskustva historijski potiskivane? Žalicin roman takvim činom postaje svojevrsna korekcija dominantnog historijskog narativa u kojem su ratnice ostajale bez imena i javnog priznanja. Važno je, stoga, i to što autor prepoznaje potrebu da se ispriča priča o ženi koja je djelovala izvan tradicionalno zadatih rodnih uloga, čime književnost postaje prostor naknadnog vraćanja glasa i vidljivosti ženskom subjektu.

ALDINA KUKURUZ

Između ja i ona: ratno silovanje, depersonalizacija i fragmenti brige u romanu „Škriptaji kože" Amile Kahrović Posavljak

Izlaganje se bavi prikazom ratnog silovanja studentice, manifestiranja traume i pojave svakodnevnih gestova brige drugih žena u romanu *Škriptaji kože* bosanskohercegovačke autorice Amile Kahrović Posavljak. U središtu analize je neimenovana studentica violine koja postaje žrtva kontinuiranog i višestrukog ratnog silovanja. Analiza nastoji pokazati kako se uvođenjem drugih žena i djevojčica izloženih seksualnom nasilju individualno iskustvo studentice postepeno preobražava u kolektivno. Sam trenutak neimenovanja likova i prostora doprinosi pokazivanju prerastanja individualnog iskustva ratnog nasilja u iskustvo brojnih anonimnih žrtava. Depersonalizacija kao oblik disocijacije ličnosti nakon traume grupnog silovanja protagonistkinje zauzima posebno mjesto analize. Odvajanje od vlastitog tijela ne javlja se samo kao posljedica

traumatskog iskustva silovanja, nego se prenosi i na razinu pripovijedanja. Dakle, rascjep između *ja* i *ona* postaje i princip organizacije narativa. Napadnuto tijelo se konstruira kao bojno polje, kao objekt posjedovanja i kontrole, ali i kao instrument ratne reproduktivne politike. Motiv prisilne trudnoće otvara pitanje iskorištavanja i kontroliranja ženskog reproduktivnog potencijala u nacionalističkim ratnim ideologijama.
Drugi dio izlaganja fokusiran je na ograničenu žensku solidarnost koja se javlja u fragmentiranim svakodnevnim gestama humanosti i brige. Kroz likove žena koje se nalaze unutar sistema nasilja tekst pokazuje različite, minorne geste brige i pomoći drugoj ženi, žrtvi. Ipak, treba istaći da je njihova solidarnost ograničena strahom i brigom za vlastito preživljavanje. Analizom minornih solidarnih gestova tekst izbjegava moralno pojednostavljivanje ženskih likova unutar sistema. Rad tako otvara pitanje etike brige: koliko je uopće moguće pomoći drugoj/m ako je i sam/a pomagač/ica unutar sistema izložena nasilju?

SANJA KOVAČEVIĆ

Ušutkane „proročice" u doba predrata: Kasandra, Christa Wolf i „hladni (pred)rat" koji traje

Polazeći od antičkoga mita o Kasandri i njegove reinterpretacije u romanu „Kasandra" (1983.) njemačke spisateljice Christe Wolf, izlaganje propituje odnos između mita, ratnog narativa, militarizacije i ženskih kontranarativa. Kasandra je paradigma glasa koji upozorava na nadolazeću katastrofu, no čija se upozorenja ne čuju. U Wolfinoj reinterpretaciji ona prestaje biti tek mitska proročica i postaje subjekt koji iz perspektive žene kritički promatra mehanizme proizvodnje rata, moći i nasilja. Mit se pritom razmatra kao obrazac kojim se oblikuju predodžbe o ratu, junaštvu, neprijatelju i žrtvi. Nasuprot dominantnim ratnim narativima, koji povijest često pripovijedaju kroz osvajanje, heroizam i političku moć, ženski kontranarativi otvaraju prostor za iskustva potisnuta iz službenih reprezentacija rata – svakodnevicu, strah, gubitak, tijelo, skrb i preživljavanje. U tom se okviru izlaganje oslanja na feminističku kritiku militarizacije i propituje povezanost patrijarhalnih obrazaca moći, militariziranog društva i normalizacije nasilja i rata. Kroz liniju koja povezuje hladnoratovski kontekst u kojemu je živjela Christa Wolf s današnjim kontekstom - izlaganje na kraju postavlja pitanje zašto su ženski i antimilitaristički glasovi do danas (i zašto posebno danas) ušutkani i kako ih probuditi u današnjem svijetu.

BILJANA OKLOPČIĆ

Žanrovske konvencije znanstvene fantastike i konstrukcija roda, rata i mira u Zagorkinom „Crvenom oceanu"

Objavljivan u nastavcima u *Jutarnjem listu* od 2. srpnja 1918. godine do 23. lipnja 1919. godine, a 2015. godine ponovno u *Jutarnjem listu* po prvi put u cijelosti kao roman u dva dijela, *Crveni ocean* Marije Jurić Zagorke tek u zadnja dva desetljeća prepoznat je kao jedan od prvih hrvatskih književnih tekstova s proto znanstvenofantastičnim elementima. Proto znanstvenofantastičnost ovog Zagorkinog romana postignuta je ispreplitanjem elemenata *future war and invasion* fantastičnog romana, utopije, distopije i znanstvene romanse (*scientific romance*). Konvencije i toposi ovih (pod)žanrova omogućili su Zagorki da u *Crvenom oceanu*, među ostalim, stavi u suodnos politike roda, rata i mira te da promisli rodne uloge u narativu Prvog svjetskog rata. Cilj je izlaganja propitati kako Zagorka, koristeći konvencije proto znanstvenofantastičnih žanrova nastalih u prvim desetljećima dvadesetog stoljeća, u *Crvenom oceanu* reagira na ratno nasilje te promiče vrijednosti slobode, jednakosti, pravde i antiratnog otpora iz perspektive artikulacije rodnih identiteta Zorane Dionorić, Bojana Kneževića, Kajetana Valida i Salvadora.

LUCIJA SAULIĆ

Tri žene u tri rata (usporedna analiza odabranih romana Georgette Heyer i Marije Jurić Zagorke)

U izlaganju će biti riječi o prikazima „ženske strane rata" u odabranim romanima Marije Jurić Zagorke i Georgette Heyer. U inspiraciji knjigama *Ratni kontranarativi bosanskohercegovačkih spisateljica* Ajle Demiragić (2018) i *Amazonke, vile i satirice* (2012) Emilije Kovač te tekstom „Žena autorica i lik žene u hrvatskoj novovjekoj književnoj kulturi (od XVI. do XVIII. stoljeća)" (2003) Dunje Fališevac ukazalo bi se na prikaze žena kao najvećih ratnih gubitnica, no isto tako, paradoksalno, kao i onih kojima upravo prostor i vrijeme rata otvaraju mogućnosti isticanja. Na primjeru sudbine triju ženskih likova, Zagorkine Gordane (*Gordana*) te Juane Smith (*The Spanish Bride*) i Barbare Childe (*An Infamous Army*) Georgette Heyer, analizirao bi se njihov odnos prema specifičnim povijesnim zbivanjima (Poluotočni rat, bitka kod Waterlooa te borba unutar Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva za vrijeme kralja Matije Korvina). Sve tri navedene junakinje, od kojih su dvije i doslovno bile na bojnom polju, izravno ili neizravno nose manje ili veće traume što ćemo u konačni-

ci pokušati dokazati služeći se djelom *Trauma i oporavak* (2012) Judith Lewis Herman.

IVA MILOVAN DELIĆ

Civili i rat: Samoubojstva i ubojstva žena u Prvom svjetskom ratu u Puli

Civilno stanovništvo Pule naglo je poraslo tijekom posljednjih desetljeća 19. stoljeća, jer je Pula – uz to što je bila glavna austrougarska ratna luka – postala privlačno urbano multikulturalno i multinacionalno središte koje je nudilo razne poslove te perspektivnu budućnost. Ratne su prilike donijele neizvjesnost, pogotovo nakon ulaska Italije u rat u svibnju 1915., čime je multietničnost Pule i Istre dobila novu, opasnu perspektivu. Iako su civili južne Istre ulaskom Italije u rat prisilno evakuirani u unutrašnjost Monarhije, malobrojne žene koje su ostale nosile su život grada. Kao i u većim gradovima zahvaćenim ratom žene izlaze iz sjene, pa se ističu ne samo brigom o krnjoj obitelji, već i svojim radom u arsenalu (kao švelje jedara ratnih brodova), ljekarnama, trgovinama, u tramvajskoj tvrtci, članstvom u sindikatima (gdje se bore za prava radnika i radnica) i djelovanjem u umjetničkim društvima (čije su manifestacije tih godina često poprimale dobrotvorni karakter). Međutim, po matičnim knjigama umrlih i bolničkim registrima civilne Pokrajinske bolnice u Puli, djelomično i prigodno emancipirane žene bit će tijekom rata žrtvama samoubojstava i ubojstava. U ovom radu analizirat će se povijest žena maloga grada u ratnoj situaciji kroz navedena dva nesrodna pojma, barem po razini nasilja i straha, ali ujedno i po prirodi emocija i motiva koji su naveli na taj konačni cilj prekida života. Upravo dvije različite historiografske definicije prijevremenog prekida života ukazuju na širi kontekst slojevite povijesti žene u urbanoj ratnoj svakodnevici. U radu će se statističko-demografskom analizom samoubojstava i ubojstava žena u zadanom razdoblju te analizom tadašnjeg tiska pokušati istražiti mikroelemente povijesti žene u svakodnevici nesigurnog ratnog života u karakterno izmijenjenom gradu. Usporedba s razdobljem prije rata dat će vrijedan dodatak odgovoru jesu li ratne prilike mogle utjecati na povećanje patnje žena u gradu.

ANETA BARIŠIĆ I ANA ŠEPAROVIĆ

Rod i rat u ranom opusu Anke Krizmanić: Dresden 1913. – 1917.

Anka Krizmanić (1896. – 1987.) školovala se od 1913. do 1917. na Umjetničko-obrtnoj školi u Dresdenu, gdje se susrela s modernim velegradom, novim umjetničkim idejama i intenzivnim kulturnim životom, ali i predratnom i ratnom svakodnevicom. Temeljem njezinih ranih radova i arhivske građe te polazeći od feminističkih i rodnih pristupa povijesti

umjetnosti razmotrit će se načini na koje se u drezdenskom razdoblju njezina stvaralaštva ova iskustva isprepleću s oblikovanjem predodžbe emancipirane žene i njezine vlastite pozicije umjetnice. Mobilizacija muškaraca za vrijeme Prvog svjetskog rata otvorila je ženama prostor za snažnije uključivanje u područja rada i javnog života koja su im dotad bila ograničena, čime su se ubrzali procesi započeti još krajem 19. stoljeća. Ratne godine tako su, paradoksalno, istodobno donijele egzistencijalnu nesigurnost i proširile prostor ženske društvene i ekonomske samostalnosti, pri čemu „nova žena", obrazovana, profesionalno aktivna i prisutna u javnom prostoru, postaje jednim od simbola društvenih promjena. Već u predratnom ciklusu *Majke* (1913.), prikazima grupa žena zgrčenih tijela i lica pretvorenih u maske očaja, Krizmanić sugerira beznađe ljudske egzistencije u osvit rata. Ratna svakodnevica potom kulminira tijekom zime 1916./1917. iskustvom gladi i hladnoće te sumnjičenjem Anke, njezine majke i sestre za špijunažu zbog slavenskoga podrijetla. Rat, oskudica i egzistencijalna ugroženost raspoznaju se u radu *Bijeg iz Sodome* (1918.), nastalom po povratku umjetnice u Zagreb, kao sugestivnoj viziji ratnog vrtloga, destrukcije, traume i straha. Istodobno, autoportretima, ciklusom *Ljubavnici*, prikazima plesačica i modnim ilustracijama Krizmanić gradi reprezentaciju ženske emancipacije i „nove žene", zauzimajući se za slobodu kretanja i iskazivanja autentičnih emocija, ekonomsku slobodu i žensko pravo na seksualni užitak te pregovarajući o društvenom položaju žene i umjetnice u dominantno muškom svijetu.

IVAN BATOŠ

Rat, kazna i migracija u biografiji Melite Lorković

Izlaganje se bavi biografijom pijanistice Melite Lorković (1907. – 1987.) kao primjerom kako ratni i poslijeratni lomovi 20. stoljeća oblikuju profesionalni put žene u javnom kulturnom prostoru. Njezina se karijera razvija usporedno s ulogama supruge i majke, koje su u javnoj percepciji u tom razdoblju potpuno nadređene umjetničkom identitetu. Tijekom Drugog svjetskog rata djeluje kao docentica i pročelnica klavirskog odjela Hrvatskog državnog konzervatorija te koncertira u zemlji i inozemstvu, u složenom položaju između profesionalne autonomije i obiteljske povezanosti s vrhom režima. Nakon 1945. odlukom Suda časti Muzičke akademije otpuštena je i na tri godine isključena iz javnog djelovanja, a suprug joj je uhićen i pogubljen na nepoznatom mjestu. Bez građanskih prava, posla i stana, s dvojicom maloljetnih sinova, 1948. prihvaća poziv u Beograd, koji joj je pružio jedinu mogućnost nastavka profesionalnog djelovanja, te ondje obnavlja pedagošku i koncertnu karijeru, a od 1960. do 1971. predaje na Muzičkoj akademiji u Kairu. Razmatraju se dvije razine njezina iskustva: migracija, od iznuđenog od-

laska u Beograd do višegodišnjeg djelovanja u Kairu, kao gubitak doma i ujedno strategija profesionalnog opstanka te medijska i historiografska nevidljivost koja je njezin doprinos desetljećima potiskivala iz kulturnog pamćenja. Posebno se ističe širina njezina repertoara, koji je obuhvaćao i djela tradicionalno smatrana domenom muških pijanista. Izlaganje se temelji na memoarskoj knjizi njezina sina, televizijskom intervjuu iz 1986., dostupnoj historiografskoj literaturi te autorovu umjetničkom istraživanju ostvarenom 2025. kroz pijanistički recital sastavljen isključivo od skladbi koje su suvremenici posvetili Meliti Lorković.

MIRNA SINDIČIĆ SABLJO

Ženski memoari o El Shattu. Afektivni obrat u sjećanju na ratno izbjeglištvo

Izbjeglištvo stanovništva dalmatinske obale i otoka u logor El Shatt na Sinajskom poluotoku (1944. – 1946.) jedno je od izrazito zanimljivih, i u pogledu kolektivnog pamćenja, specifičnih poglavlja hrvatske povijesti Drugoga svjetskog rata. Dok su muški memoari o tom iskustvu (primjerice oni Vicka Krstulovića, Vladimira Velebita ili Dušana Bezića) često oblikovani partizanskom ideologijom i usmjereni na kolektivnu naraciju otpora i pobjede, memoari Danice Nole *El Shatt* (Zagreb, 1988.) i Vjere Nižetić *U pustinji El Shatta. O doživljenom i pročitanom* (Split, 2007.) donose bitno drugačiju, rodno specifičnu perspektivu.

Ovaj rad polazi od teze da ženski memoari o El Shattu, za razliku od muških, teže afektivnom mapiranju svakodnevice: tjelesnih osjeta, emocionalnih intenziteta, odnosa skrbi i napetosti između kolektivnog duha i osobnog gubitka. Nola, prosvjetna radnica koja je u logoru organizirala školski sustav i Pionirsko kazalište, piše „neosobne" memoare fokusirane na kolektiv i odgoj, no upravo kroz detaljne opise organizacije života, prostora i obrazovanja progovara o afektivnoj infrastrukturi zajednice. Nižetić, koja je u El Shatt stigla kao četrnaestogodišnja djevojčica s Brača, piše osobno, kroz dječji pogled, i svoja sjećanja gradi oko tjelesnih doživljaja (hladnoće, gladi, straha), ali i zajedništva koje je omogućivalo suzbijanje malodušnosti i vjeru u socijalističku budućnost. Teorijski okvir rada oslanja se na suvremene studije afekata koje omogućuju analizu sjećanja ne kao pukog prijenosa informacija, već kao afektivne prakse. Usporedbom ženskih i muških memoara o izbjegličkom iskustvu rad pokazuje kako muške naracije često podvrgavaju osobno iskustvo ideološkom okviru, dok ženski memoari (iako također ideološki obojeni) otvaraju prostor za tjelesno, relacijsko i svakodnevno pamćenje koje se ne uklapa u jednostavne sheme herojstva i žrtvovanja.

ANA BULJAN

Povijest jakih žena: rod i nacija u romanu „Unterstadt" Ivane Šojat

U ovome seminarskome radu analizirat će se roman *Unterstadt* autorice Ivane Šojat - Kuči. Metodologija ovoga istraživanja teorijska je analiza i primjena koncepta roda i nacije. Budući da su nacije kroz povijest često bile opisivane kroz ženske ili muške identitete, zajedno s njihovim pripadajućim karakterima i vrijednostima, ovaj rad ispitat će povezanost roda i nacije u određenju i oblikovanju kako vlastitih, individualnih tako i kolektivnih, nacionalnih identiteta. Na temelju priče jedne građanske obitelji njemačkih korijena u Osijeku od početka do kraja dvadesetog stoljeća kroz sudbine četiriju generacija žena, istaknut će se najvažnija obilježja roda i nacije uz korištenje stručne literature. Osim posebnosti navedenih pojmova, istaknut će se razlika u poimanju i djelovanju maskuliniteta i feminiteta u okviru nacije u kojoj se nalaze. Jedna od posebnosti ovoga rada jest stvaranje i analiza pojma „povijest jakih žena". Ovaj seminarski rad potvrđuje tezu kako je naš nacionalni identitet uobličen našom rodno određenom lokacijom unutar nacionalnoga konteksta, ali i činjenicu da je naš rodni identitet barem djelomično definiran nacionalnim i kulturnim koncepcijama maskuliniteta i feminiteta. Svrha ovoga rada analiza je ovisnosti roda i nacije u kontekstu oblikovanja identiteta na primjeru romana *Unterstadt*.

TIHANA ANIĆ I DANIJELA VULIĆ

Between Traumatic Memory and Gender Expectations: Identity and Recovery in Sara Nović's Girl at War

War narratives often coincide with masculinity and male experiences. Through its portrayal of a young woman at different stages of war-related trauma, Sara Nović's *Girl at War* (2015) offers an opportunity to examine female experiences of war and their psychological consequences. Female war experiences, both in combat and as combat witnesses, are often disregarded and understudied; thus, many authors argue that female perspectives, experiences, and traumas are not perceived as equally impactful or meaningful, making them secondary to male experiences (Denov and Ricard-Guay, 2013). Moreover, when considering the child soldier phenomenon, many scholarly works are based on male-oriented assumptions since masculinity is usually tied to the notion of bravery and strength, an association which can be examined through Judith Butler's theory of gender performativity. Thus, the aim of this research is to analyse the representation of gendered war trauma and its psychological consequences in Sara Nović's *Girl at War*, drawing on Butler's theory of gender performativity and Judith Herman's trauma theory, as developed in *Trauma and Recovery* (1992). Particular attention will be paid to how gender expectations shape the protagonist's

experiences of violence, vulnerability, and resilience, as well as how her trauma affects her sense of identity, agency, and relationships with others. By applying Herman's three stages of trauma recovery – safety, remembrance and mourning, and reconnection – the study will explore how the protagonist confronts and negotiates the lasting psychological effects of war. Ultimately, this research aims to demonstrate how Nović's novel challenges gendered assumptions about war and trauma by foregrounding a young woman's experience and exploring the complex relationship between traumatic memory, gender identity, and recovery.

MARIN HIŽAR

Politika drugim sredstvima: Gamergate i problematika kulturnih ratova 21. stoljeća

Uz to što svijet proživljava još jednu godinu u nizu neprekinutog policentričnog ratovanja povezanog svjetskim tržištem, u prvi plan se također postavlja ne tako nova konfiguracija ratovanja. Zamišljen krajem 19. stoljeća, pojam „kulturni rat" [*Kulturkampf*] u tadašnjoj Prusiji predstavljao je politički otpor nametanju integralističkih temelja tada razvijanim socijalnim politikama. Podtekst pojma stoga je snažno prožet socijalnopolitičkim pitanjima koja će izlaganje pokušati adresirati. Cilj će biti vidjeti kako se u 21. stoljeću, pogotovo tijekom posljednjih petnaest godina, termin ponovno popularizira i politički mobilizira. Učinit će se to skačući oko problema. Neće se raditi o tome što *je* to točno kulturni rat danas (i što bi on uopće mogao biti i postoji li), već će se pokušati opisati specifičnosti i međe teritorija na kojem se uspostavlja to bojište. Ono što će ovo izlaganje razgraničiti od tipično kulturno-povijesnog pregleda takvog fenomena jest težina koja će se dodijeliti fenomenu *gamergatea* kao specifičnom povijesnom događanju sredine prošlog desetljeća koje je dovelo kulturno ratovanje u prvi plan političkog diskursa trenutne historijske konjunkture. Riječ je o posljedicama proizašlima iz raznolikih kontroverzi koje se presijecaju u rodnim i klasnim pitanjima, na koje kulturni milje videoigara nije mogao odgovoriti, ostavljajući razvezane ruke reakcionarnim i mizoginim političkim agitatorima u formiranju nekih aspekata suvremene desnice. Simptomi te bolesti proizlaze iz teorijskih prijepora koji su u tom trenutku već bili odgađani skoro dva desetljeća i koji će biti propitani kroz izlaganje, a temelje se upravo na stanovitu „stavljanju u zagrade" kulturnih proizvoda od ikakve kritičke teorije i političke misli. Polje političke bitke *za igre i o njima* tako je ostalo prazno, bez taktike i naoružanja, a ono je kroz ispreplitanje s već postojećim rodnim i klasnim problemima 2010-ih postalo mjesto stvaranja i rasprostranjivanja onih najmodernijih reakcionarnih diskursa panike koji zazivaju kulturno ratovanje.

FRANKO BUROLO

Statement: otrovne cure protiv rata, kapitala i patrijarhata

Kad je 1976. godine jedna britanska amaterska kazališna skupina odlučila postati *punk* bend zvan Poison Girls, njihova je *frontwoman* Vi Subversa (rođena kao Frances Sokolov) imala već 41 godinu i dvoje djece ranopubertetske dobi, što je već samo po sebi stvaralo kontroverze u rokenrol ambijentima, koji realno i dan-danas preferiraju muški mačizam i žensku mladost, no ova je grupa pored toga bila još i transgeneracijska i, unatoč ženskome imenu, rodno mješovita – čime je već samom svojom pojavom razbijala većinu pop-kulturnih stereotipa. I da ne bi sve ostalo samo na pojavnosti, ova je grupa i u svome umjetničkom radu kontinuirano zbunjivala publiku, potičući je na prevrednovanje zadatosti rokenrola i društveno-ekonomske stvarnosti unutar koje on postoji. Uz mnogo poznatiju grupu Crass, Poison Girls su još i supokretači/ce *anarchopunka*, slobodarski inspirirane grane političkog *postpunka*. Kao glavna autorica lirskog dijela umjetničkog izričaja grupe, Vi Subversa je pankerskoj osporavateljskoj lirici doprinijela jednom izrazito ženskom, odraslom i majčinskom perspektivom, koja upravo na račun ovih triju osobina postaje često oštrija i radikalnija od onoga što su pisali i pjevali obično znatno mlađi muškarci na *punk* i *anarchopunk* scenama, toliko da je jedan od njezinih tekstova bio i cenzuriran od strane Pennyja Rimbauda i njegove, već spomenute, grupe Crass. Na primjerima nekolicine reprezentativnih tekstova vidjet ćemo kako su Vi Subversa i Poison Girls pisale i pjevale protiv rata, kapitala i patrijarhata u ime neke bolje budućnosti jednakosti, mira i slobode.

MIA PLATUŽIĆ

Umjetnost i otpor: Arpillera pokret u Čileu

Kada razmišljamo o borcima za mir, uvijek ih zamišljamo upravo tako, kao borce, one koji se nasiljem bore protiv goreg nasilja. Iako u toj priči glavnu ulogu većinski igraju muškarci, u njoj se nerijetko pojavljuju i žene, primjerice Ivana Orleanska, Lyudmila Pavlichenko, Marija Bursać i mnoge druge. One postaju uzvišene persone, mitologizirane i u jednu ruku dehumanizirane. Kada raspravljamo upravo o toj mitskoj ideji ratne i narodne heroine, moramo stati i zapitati se gdje su one žene koje su u ratovima i stanjima kriza činile neizmjerno mnogo kako bi zaštitile druge, a nakon uspostave mira ostale su ono što su i prije bile, samo žene, samo majke, bake, sestre, kćeri. Jedan od takvih primjera pronalazimo u Čileu za vrijeme vojne diktature Augusta Pinocheta. U malim zajednicama žena rađa se simbol čileanskog otpora, *arpillera*, oblik umjetnosti koji je ženama u Čileu služio ne samo kao način zarade, nego i kao način obavještavanja ostatka svijeta o političkoj situaciji u državi. Njihova umjetnost dala im je glas, povezala uništene i ranjene zajednice. O fe-

nomenu *arpillera* i *arpilleristas* govorit ću na temelju knjige *The arpillera movement in Chile, 1974–1996* autorice Jacqueline Adams. Adams nam ne daje suhoparan teorijski prikaz ovog pokreta, već iskustva žena koje su unutar pokreta djelovale skoro 20 godina. Riječ je o ženama koje su živjele u strahu od režima i njegova nasilja, čije su obitelji bile mete režima, te koje unatoč svemu tome pronalaze snagu i glas govoriti o svojim iskustvima, o iskustvima svojih zajednica te u konačnici kroz svoje djelovanje liječe i obnavljaju svoje zajednice.

MARTA GLUHAK I SUZANA COHA
Rat i mir u romanu „Zastave" Miroslava Krleže

Govoreći o romanu *Zastave* Miroslava Krleže, Šime Vučetić (1983) je naveo da je posrijedi „naš 'Rat i mir'". Među paralelama koje bi mogle podržati usporedbu spomenutih monumentalnih djela M. Krleže i L. N. Tolstoja, koju sugerira Vučetić, svakako je i činjenica da im je zajedničko to što pripovijedaju o razdoblju ratova utjecajnih za sredine koje tematiziraju. Polazeći od te asocijacije, s jedne strane, i oslanjajući se na koncepte rata koje je u uvodu u knjigu *Ratni kontranarativi bosanskohercegovačkih spisateljica* (2018) prikazala Ajla Demiragić, s druge, u izlaganju bi se ponudio pregled reprezentacija rata u romanu *Zastave*. Ispitalo bi se na koji se način rat prikazuje u širim kontekstima (inter)nacionalne politike i povijesti, kao i s obzirom na privatne sudbine glavnih likova. Posebno bi se razmotrilo i to jesu li prikazi rata rodno determinirani, razlikuju li se „muške" i „ženske" sudbine u ratu, „muške" i „ženske" perspektive s obzirom na rat, jesu li i u kojoj su mjeri one razdvojene ili pak među njima postoje interferencije i mogućnosti međusobnoga redefiniranja.